

JIHOČESKÁ UNIVERSITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

TEOLOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA BIBLICKÝCH VĚD

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BIBLICKÁ KNIHA PŘÍSLOVÍ A KÁZNĚNÍ DĚTÍ

Vedoucí práce: Adam Mackerle, Th.D.

Autor práce: Machulková Jana, DiS.

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: druhý

2012

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypouštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované jihočeskou universitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením výše uvedeného zákona zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby této práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz, provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 31. 3. 2012

.....

Poděkování

Děkuji Bohu Otci, že mi dal velkou milost, sílu, odvahu a možnost napsat tuto předkládanou bakalářskou práci. Bez jeho nadpřirozené ochrany a pevného vedení by nebylo v mých silách dílo napsat a dokončit. Z celého srdce velmi děkuji Adamu Mackerlemu, který s velkou trpělivostí a laskavostí korigoval mé myšlenky a inspiroval mě svými nápady, zkušeností a hlubokými vědomostmi. Dále patří můj veliký dík i mé rodině, která mě po celou dobu podporovala a nesla tuto zátěž se mnou.

Obsah

1	ÚVOD	5
2	BIBLICKÁ KNIHA PŘÍSLOVÍ – KÁZEŇ, TREST A VÝCHOVA	8
2.1	Hypotézy o vzniku a autorství knihy Přísloví	8
2.2	Význam slova kázeň	10
2.3	Vyřazené verše, zdůvodnění	12
2.4	Použité verše	14
2.5	Souvislost kázně a moudrosti v úvodních verších Přísloví	18
2.6	Pojmy svévolník a posměvač v knize Přísloví	21
2.7	Káznění a trest v knize Přísloví na základě vybraných veršů.....	23
3	KNIHA PŘÍSLOVÍ A KÁZNĚNÍ DĚTÍ	33
3.1	Výchovné postupy používané v knize Přísloví.....	33
3.2	Výchovné prostředky Komenského vycházející z knihy Přísloví	35
3.3	Výchovné prostředky současného autora Jana-Uwe Roggeho.....	37
3.4	Zhodnocení výchovných prostředků	40
4	ZÁVĚR	42
5	POUŽITÁ LITERATURA	45
6	POUŽITÉ ZKRATKY	48
7	ABSTRAKT	49

1 ÚVOD

Předkládaná bakalářská je založena na vybraných biblických verších, které se týkají kázně dětí, používání trestů a výchovy. Výběr veršů je zúžen na biblickou starozákonní knihu Přísloví. Práce se nejprve zabývá kázněm a kázní v knize Přísloví otázkou poslušnosti a disciplíny, jak jí rozuměla doba, ve které byla kniha Přísloví sepsána. V dalších částech se pak zabývá otázkou, zda a nakolik je možné úspěšně aplikovat kázeň, tresty, a principy kázně v knize Přísloví do dnešní doby.

Práce může být používána rodiči, vychovateli a ostatními pedagogy, kteří jsou zapojeni do procesu výchovy dětí v rodinném, křesťanském i jiném prostředí. Práce se převážně věnuje otázce, jak ukáznit, vést a vychovávat děti v souladu s Božím slovem, a to nejen v rodinném prostředí. Předpokládá, že cílem výchovy je seznámit děti s kázní a trestem, vštípit jim z Písma vycházející základní morální i etické hodnoty, kterými se budou řídit v dospělosti po celý život. Práce reaguje na autorkou bolestně vnímanou neutěšenou situaci ve výchově a spíše klesající morálku dnešních dětí, které ztrácejí základní zásady slušného chování.

Bakalářská práce je rozdělena na jednotlivé kapitoly. Nejprve se zabývá rozborem veršů z knihy Přísloví. Snaží se je logicky utřídit pro účely jejich dalšího výkladu. Dále slouží k nastínění doporučujících poučení pro dnešní dobu, co se týče výchovy a kázně. Všechny výchovné prostředky se snaží solidně teologicky zakotvit, neboť pro jakékoli hodnotové a morální vedení je nanejvýš žádoucí položit pevný základ, který nám Bůh zjevil v Bibli. Všechny uvedené části v této práci jsou navzájem propojeny a navzájem se podporují.

Cílem této bakalářské práce je celkové zamyšlení nad biblickými výchovnými prostředky kázně, disciplíny a fyzických trestů, vycházejících z knihy Přísloví. Nalezené prostředky, jejichž trvalá hodnota je prověřená jejich letitou platností, pak poskytne východiska k tomu, aby si člověk stanovil vlastní kvalitní výchovný plán. Ten mohou s výhodou využít jak rodiče, tak ostatní vychovatelé, aktivní v jakémkoliv místě soudobého vzdělávacího procesu. Podněty a inspirace k této práci vycházejí z již zmíněné knihy Přísloví a odborné křesťanské i pedagogické literatury, zaměřené na výchovu, kázeň a tresty.

Tato práce si rovněž klade za cíl čerpat z moudrosti Božího slova, na jehož základě je postavena i její větší část. Chtěla bych každému rodiči a vyučujícímu ukázat, že i dnes je možné dětem předat a vložit hluboko do srdce takové hodnoty, jako je poslušnost či úcta k rodičům a autoritám. To však není možné bez kázně. Otázka kázně dětí se ovšem v posledních desetiletích stala obecně tématem živé diskuse. V postmoderní době se mnozí snaží vyhnout hodnotovým soudům, tedy i úvahám o vině. Tam, kde nepočítáme s vinou, vlastně nelze počítat ani s trestem. Proto může být pro některé rodiče a pedagogy problematická sama představa trestání dětí.

V první části práce se zabývám historickým zasazením starozákonní knihy Přísloví, po němž následuje odpovídající rozbor jednotlivých vybraných veršů a klíčových slov, které se tématu týkají. Práce přináší odborný náhled na výchovné procesy, které kniha Přísloví používá. V další části práce ukazuje na výchovu, která je uvedena v knize Přísloví, přes názor Jana Ámose Komenského a hledisko dnešního autora knih zaměřených na výchovu Jana-Uwe Roggeho.

Celá práce vychází z biblické knihy Přísloví, které umožňuje člověku celistvě vnímat sama sebe, okolní svět i Boží přítomnost. Současně poskytuje podstatné prostředky kázně, jak dětem zprostředkovat důležité

zásady pro vstup do dobrého života. Dalšími východisky jsou poznatky načerpané z odborné literatury – z teologických, pedagogických a psychologických knih. Citace, které jsou v této práci uvedeny, jsou označeny kurzívou a jsou převzaty z Českého ekumenického překladu Bible (ČEP), pokud není uvedeno jinak.

2 BIBLICKÁ KNIHA PŘÍSLOVÍ – KÁZEŇ, TREST A VÝCHOVA

2.1 Hypotézy o vzniku a autorství knihy Přísloví

Kniha Přísloví tvoří jednotný celek, i když patrně vznikla z více původně samostatných sbírek, čemuž nasvědčují mimo jiné nadpisy na začátku jednotlivých částí kapitol. Jádro knihy tvoří především dvě velké sbírky Šalomounových přísloví, které se i stylem se liší od všech ostatních. Ukazují celou řadu náboženských principů v dvojčlenných verších.¹ Obecně přijímaným datem vzniku konečné podoby knihy Přísloví je 5. století před Kristem. Většina jednotlivých přísloví pochází z doby dlouho před babylonským zajetím.² O knize Přísloví a jejím časovém vzniku se v teologických kruzích vedou spory a debaty. Pro účely této práce není ovšem důležité se těmito otázkami podrobněji zabývat.

Kniha Přísloví obsahuje soubor výroků, popisujících jak zdroj moudrosti (často ve vztahu s Bohem, viz např. *(Př 1,7)*), tak i popis praktického jednání, které vede ke kvalitnímu životu. Výroky byly autory shromážděny na základě praktického pozorování života a viditelných důsledků jednotlivých životních rozhodnutí. Zobecněním výsledků pozorování vznikly vzory skutků a následků, které měly sloužit buď jako moudré příklady hodné následování, nebo jako příklady omylů a poblouzení, kterým je třeba se vyhnout. Přísloví v této knize zahrnují celou škálu lidských zkušeností od chování jednotlivce až po sociální instituce.³ Autoři nijak nenaznačují, že to, co píše, by mělo nějak omezenou platnost. Zřejmě tedy považovali zachycené výroky za nadčasové a obecně platné.

¹ Srov. JANEĞA, Š.: *Úvod do moudroslovných knih Starého zákona*, Bratislava: Spolok sv. Vojtěcha, 1984. s. 90

² Srov. NOVÝ BIBLICKÝ SLOVNÍK. *New Bible Dictionary*. Praha: Návrat domů. 1996. str. 838.

³ Srov. ESTES, D. *Handbook on the Wisdom Books and Psalms*, Baker Academic: 2005, s. 223.

Pokud jde o autorství, Janega dělí knihu Přísloví na celkem sedm následujících částí: 1. *Velký úvod k celé knize (Př 1,1-9,18)*. V tomto úvodu hovoří autor ze široka o moudrosti. Pravá moudrost se rovná bázni Boží. Ovocem moudrosti je láska k bližním. Autor mluví o tom, v čem spočívá moudrost. Radí čtenářům, aby nenásledovali cestu hříšníků. Autor této první části je anonymní. 2. *Jádro knihy, první velká sbírka Šalomounových přísloví (Př 10,1-22,16)*. Autorem je zřejmě Šalomoun. Nadpis této sbírky zní: Přísloví Šalomounova. K této sbírce patří dva dodatky. A) První dodatek má nadpis *Výroky mudrců (Př 22,17-24,22)*, autorství se připisuje těmto „mudrcům“. B) Druhý dodatek má nadpis *Tato přísloví jsou také od mudrců (Př 24,23-34)*, autory jsou opět „mudrci“. 3. Druhá sbírka Šalomounových přísloví má nadpis *Toto jsou též pořekadla Šalomounova, co napsali lidé Ezechiáše krále judského (Př 25-29)*. Má tři dodatky, autorem je Šalomoun. A) První dodatek *slova Agúra, syna Jákeova, z Massy (Př. 30,1-14)*. Autorem je tedy Agúr. Následuje vsuvka bez nadpisu s číselnými příslovími (*Př 30,15-33*); autor zůstává anonymní. B) Druhý dodatek *Naučení Lemúela, krále z Massy, kterým ho učila jeho matka (Př31,1-9)*, autor král Lemúel. C) Třetí dodatek bez nadpisu, abecední báseň, zlatá báseň, opěvující způsobnou ženu, řádnou manželku (*Př 31,10-31*), autor opět zůstává anonymní.⁴

V nynější podobě sestává kniha Přísloví z několika sbírek. Pro srovnání uvádím ještě přehled dělení Přísloví včetně uvedení autorství z knihy Karla Flosmanna: 1. (*Př 1-9*) úvod k celé knize, pojednávající o ceně moudrosti. 2. (*Př 10,1-22,16*) první sbírka Šalomounových přísloví, obsahující 375 samostatných přísloví. 3. (*Př 22,17-24,22 a 24,23-34*) dvě sbírky slov mudrců. 4. (*Př 25-29*) další sbírka Šalomounových přísloví, sestavená sborem mudrců kolem krále Chizkijáše – Ezechiáše (*Př 25,1*). 6. (*Př 30*) slova Agúrova. 6. (*Př 31,1-9*) slova Lemúelova. 7. (*Př 31,10-31*) alfabetská báseň k chvále statečné ženy.⁵

⁴ Srov. JANEĞA, Š. *Úvod do múdroslovných knih Starého zákona*, Bratislava: Spolok sv. Vojtěcha, 1984. s. 89.

⁵ Srov. FLOSMANN, K. *Moudrost ve starém zákoně*. Praha: Česká katolická charita, 1989. s. 109

Porovnáme-li tyto dva autory, kteří se zabývají autorstvím knihy Přísloví, můžeme konstatovat, že jsou v podstatných částech shodné. Jedinou výjimkou je 30. kapitola knihy Přísloví, kterou Janega rozděluje na dvě části, psané dvěma různými autory (*Př 30,1-14 a 30,15-33*). Oproti tomu Flosmann tuto část přisuzuje celou jednomu autorovi.

Knihy má široký tematický záběr. Hovoří o mládí a výchově, o rodinném životě, sebeovládání a odolávání pokušení, o obchodních záležitostech, slovech a jazyku, poznání Boha, manželství, hledání pravdy, o bohatství a chudobě, nemravnosti a o moudrosti. Přísloví jsou psána formou krátkých výroků nebo básní.⁶ Rady obsažené v knize Přísloví mají tři základní prameny. Odráží náboženské cítění autorů (*Př 2,6*), obsahují prvky logického myšlení (*Př 3,6*) i čistě rozumové úvahy (*Př 23,13-14*). Výsledný text je směsice rozumem zdůvodnitelných doporučení i varování. Jejich záměrem není přinést nějaké věroučné teze, ale vychovat člověka pro praktický život. Pokud se člověk bude těmito radami ve svém životě řídit, stane se jeho život dobrým a kvalitním. (*Př 3,13*)

2.2 Význam slova *kázeň*

V hebrejštině existují pro slovo *kázeň* (případně *káznit*) dva termíny. První je sloveso *jsr*. To se dá přeložit jako držet v kázni, brát *kázeň*, napomínat, trestat. Tento výraz je v knihách Starého zákona obsažen 43 krát,⁷ z toho pětkrát v knize Přísloví. Druhým výrazem je podstatné jméno *musar* (které je rovněž odvozené od slovesa *jsr*). Toto slovo můžeme překládat jako *kázeň*, napomenutí, potrestání, zničení. Ve Starém zákoně je použito 54 krát.⁸ Oba hebrejské výrazy pro slovo *kázeň* (*jsr a musar*) se doplňují a

⁶ Srov. PRŮVODCE ŽIVOTEM PŘÍSLOVÍ, KAZATEL, PÍSEŇ PÍSNÍ, International Bible Society, Praha: Luxpress, 2003. s. 8

⁷ Srov. HELLER, J. *Biblický slovník sedmi jazyků*, Praha: Vyšehrad, 2001, str. 76

⁸ Srov. PÍPAL, B. *Hebrejsko český slovník ke Starému zákonu*, Praha: Kalich 1979, str. 69

ukazují, co je správné a spravedlivé. Napomínáním a domluvami i tresty je syn vybízen k rozhodnutí, aby opustil svou cestu, která není dobrá. Prostředkem kázně je slovo a metla.⁹

Podle Martina Kopa se slovo kázeň v knize Přísloví používá na třiceti místech.¹⁰ Následuje seznam veršů obsahující hebrejské slovo *musar*: Př 1,2; 1,3; 1,7; 1,8; 3,11; 4,1; 5,12; 5,23; 6,23; 8,10; 8,33; 9,7; 10,17; 12,1; 13,1; 13,18; 13,24; 15,5; 15,10; 15,32; 15,33; 16,22; 19,18; 19,20; 22,15; 23,13; 23,14; 23,23; 29,15; 29,17.

Ve své práci se budu zabývat zejména těmito verši. Pro základní utřídění těchto třiceti veršů použiji nejrozšířenější překlad Bible, jak je uvedeno v úvodu této práce, tedy Český ekumenický překlad. Volím kritéria, respektující téma práce, totiž kázně. Další dělení zavádím podle hlavního poselství verše v následujících kategoriích: A) Původce kázně: A.1) Bůh, A.2) člověk, A.3) Bůh i člověk nebo je podmět nevyjádřený. B) Příjemce kázně – verše popisující výzvu, reakci, stav či podmíněnou budoucnost kázněného. C) Rady těm, kdo kázní. D) V samostatné kapitole 2. 5. věnuji pozornost veršům Př 1,1-7, které mají zvláštní význam prologu. Jednak knihu Přísloví uvádějí, jednak poskytují hlubší vhled do souvislosti kázně a moudrosti. E) Verše, které jsem vyřadila. Důvody, které mě vedly k vyřazení veršů z hlubšího zkoumání, uvádím níže.

Tabulka. 1.: Základní třídění 30 veršů z knihy Přísloví (výskyt slova *musar* dle Kopa)

Př.:	Text verše	Kateg.
1,2	jak poznat moudrost a kázeň, jak pochopit výroky rozumnosti	B) D)
1,3	jak si prozíravě osvojit kázeň, spravedlnost, právo a přímost,	B) D)
1,7	Počátek poznání je bázeň před Hospodinem, moudrostí a kázní pohrdají pošetilci.	B) D)
1,8	Můj synu, poslouvej otcovo kárání a matčiným poučováním neopovrhuj.	A.2) B)
3,11	Neodvrhuj, můj synu, Hospodinovo kárání, neprotiv se jeho domlouvání.	E)

⁹Srov. PÍPAL, B. *Moudrost knihy Přísloví*, Praha: Kalich 1992, str. 58

¹⁰Srov. KOP, M. *Kázeň v knize Přísloví*, asre.sweb.cz/pro-web/kazen-prislovi.rtf , 8. 2. 2012

4,1	Synové, slyšte otcovské kárání, pozornost věnujte poznávání rozumnosti.	A.2) B)
5,12	Řekneš: „Jak jsem mohl nenávidět napominání? Jak mohlo mé srdce znevažovat domlouvání?“	B)
5,23	Nedbal na napomenutí, proto zemře; bloudí pro svou velkou pošetilost.	E)
6,23	Vždyť příkaz je světlem a vyučování osvěcuje, domluvy a kárání jsou cesty k životu.	A3) B)
8,10	Přijměte mé napomenutí, nikoli stříbro, spíše poznání, než převýborné ryzí zlato. (podmět v. 8.1)	A1) B)
8,33	Slyšte napomenutí a buďte moudří; nevyhýbejte se tomu! (podmět v. 8.1)	A1) B)
9,7	Kdo napomíná posměvače, dojde pohany, kdo domlouvá svévolníku, poskvrní se!	C)
10,17	Ukazuje stezku k životu, kdo dbá na napomenutí, kdežto kdo si domluv nevšímá, zavádí na scestí.	B) C)
12,1	Kdo miluje napomenutí, miluje poznání, kdežto kdo domluvy nenávidí, je tupec.	B)
13,1	Syn otcovským káráním zmoudří, kdežto posměvač pohrůžky neposlouchá.	A.2) B)
13,18	Chudoba a hanba stihnou toho, kdo se vyhýbá trestu, kdežto kdo dbá na domluvu, bude vážený.	B)
13,24	Kdo šetří hůl, nenávidí svého syna, kdežto kdo jej miluje, trestá ho včas.	C)
15,5	Pošetilec znevažuje otcovské kárání, kdežto kdo na domluvy dbá, jedná chytře.	E)
15,10	Tvrdý trest postihne toho, kdo opouští stezku, kdo domluvy nenávidí, zemře.	E)
15,32	Kdo se vyhýbá trestu, neváží si vlastního života, kdežto kdo domluvy poslouchá, získává rozum.	E)
15,33	Bázeň před Hospodinem napomíná k moudrosti, slávu předchází pokora.	E)
16,22	Prozíravost je zdrojem života těm, kdo ji mají, ale kárat pošetilce je pošetilost.	E)
19,18	Trestej syna, dokud je naděje, a nechtěj mu přivodit smrt!	C)
19,20	Poslechni radu, přijmi i trest, abys byl napříště moudrý.	A.3) B)
22,15	Vězí-li v srdci chlapce pošetilost, trestající hůl ji od něho vzdálí.	C)
23,13	Nepřipravuj chlapce o trest! Nezemře, když mu nabiješ holi.	C)
23,14	Nabiješ mu holi a jeho život vysvobodíš od podsvětí.	C)
23,23	Pravdu získej a nekupči moudrosti, kázní a rozumností.	C)
29,15	Hůl a domluva dávají moudrost, ale bezuzdný mladík dělá ostudu své matce.	C)
29,17	Trestej svého syna, připraví ti odpočinek, zpříjemní ti život.	C)

2.3 Vyřazené verše, zdůvodnění

Níže uvedené verše byly vyřazeny proto, že se bezprostředně netýkají výchovy dětí. U každého verše uvádím důvody, které mě k vyřazení vedly. Tyto verše již nebudou uvedeny v další kapitole ani v tabulce 2. tabulce s rozebráním veršů podle jednotlivých příkladů Písma (*Př 3,11; 5,23; 15,5; 15,10; 15,32; 15,33; 16,22*).

Neodvrhuj, můj synu, Hospodinovo kárání, neprotiv se jeho domlouvání. (Př 3,11)

Verš se zabývá náboženskou stránkou káznění spíše než pedagogickou, proto je pro naše účely příliš obecný. Věřící rodiče mají vést své děti k víře v Boha. Nicméně rozhodnutí, zda se Bůh rozhodne naše dítě káznit, jde zcela mimo nás, protože je to Boží rozhodnutí. My ho nemůžeme ani způsobit, a pokud se Bůh rozhodne káznit, tak mu ani zabránit.

Nedbal na napomenutí, proto zemře; bloudí pro svou velkou pošetilost. (Př 5,23)

Tvrký trest postihne toho, kdo opouští stezku, kdo domluvy nenávidí, zemře. (Př 5,10)

Oba verše popisuje dlouhodobý stav kázněného. Tento druh káznění je pro káznitele nejnáročnější, protože jeho dobré rady nenesou dlouhodobě žádný užitek. Káznitel čelí pokušení na proces výchovy rezignovat. Přesto má vytrvat, neboť dokud kázněný nezemře, stále trvá naděje, že tato bezvýchodná situace se změní do situace popisované v *Př 5,12*. Druhý verš navíc doplňuje, že kázněný v tomto stavu se dožije trestu již během svého života.

Pošetilec znevažuje otcovské kárání, kdežto kdo na domluvy dbá, jedná chytře. (Př 15,5)

Kdo se vyhýbá trestu, neváží si vlastního života, kdežto kdo domluvy poslouchá, získává rozum. (Př 15,32)

První část těchto veršů popisuje tutéž situaci jako *Př 5,23*, pouze bez tragického vyústění. Obdobu druhé části veršů lze nalézt v několika verších, které budou podrobeny hlubšímu zkoumání. Navíc ukazuje konečný úděl těch, kteří se vyhýbají trestu.

Bázeň před Hospodinem napomíná k moudrosti, slávu předchází pokora. (Př 15,33)

Speciální případ pozitivního postoje kázněného. Skutečně věřící člověk zpravidla lidské napomínání nepotřebuje, neboť sám aktivně hledá správný způsob života před Bohem – viz (Př 12,1).

Prozíravost je zdrojem života těm, kdo ji mají, ale kárat pošetilce je pošetilst. (Př 16,22)

Pozitivní stav kázněného. Verš nedefinuje, zda je tento stav inspirován dobrou výchovou nebo osobní zbožností kázněného. Druhá půlka verše je rada kázniteli.

2.4 Použité verše

Pro účely této práce se dále zabývám pouze těmi verši, které se týkají tématu této bakalářské práce, tj. kázně, trestu a výchovy. Pro úplnost a srovnání je uvádím vedle sebe v tabulce ve čtyřech hlavních českých překladech. Kralický překlad (KP), Český ekumenický překlad (ČEP), Jeruzalémská Bible (JB) a Český studijní překlad (ČSP).

Tabulka 2.: Vybrané verše Přísloví, varianty překladů.

Citace	Bible kralická	Český ekumenický překlad	Jeruzalémská Bible	Český studijní překlad
Přísloví 1,2	Ku poznání moudrosti a cvičení, k vyrozumívání řečem rozumnosti,	Jak poznat moudrost a kázeň, jak pochopit výroky rozumnosti,	Aby se poznala moudrost a kázeň, aby se proniklo až do hloubi řeči	K poznání moudrosti a kázně, k porozumění rozumným řečem,
Přísloví 1,3	K dosažení vycvičení v opatrnosti, spravedlnosti, soudu a toho, což pravého	Jak si prozíravě osvojit kázeň, spravedlnost, právo a přímost,	Aby se získala obezřelá kázeň – spravedlnost, soudnost, přímost	K přijetí rozumné kázně, spravedlnosti, práva a přímosti,

	jest,			
Příslaví 1,7	Bázeň Hospodinova jest počátek umění, moudrostí a cvičením pohrdají blázni.	Počátek poznání je bázeň před Hospodinem, moudrostí a kázní pohrdají pošetilci.	Bázeň z Hospodina základ vědění: Blázni pohrdají moudrostí i kázní.	Počátek poznání je bázeň před Hospodinem, moudrostí a kázní pohrdají hlupáci.
Příslaví 1,8	Poslouchej, synu můj, cvičení otce svého, a neopouštěj naučení matky své.	Můj synu, poslouchej otcovo kárání a matčím poučováním neopovrhuj.	Slyš, můj synu, otcovo naučení, nepohrdej poučením své matky:	Můj synu, slyš naučení svého otce, nezavrhuj poučení své matky,
Příslaví 4,1	Poslouchejte, synové, učení otcova, a pozorujte, abyste poznali rozumnost.	Synové, slyšte otcovské kárání, pozornost věnujte poznávání rozumnosti.	Slyšte, mí synové, otcovské ponaučení, buďte pozorní k poznávání moudrosti.	Synové, poslouchejte otcovo naučení, pozorně naslouchejte, abyste poznali rozumnost.
Příslaví 5,12	Jak jsem nenáviděl cvičení, a domlouváním pohrdalo srdce mé,	Jak jsem mohl nenávidět napominání? Jak mohlo mé srdce znevažovat domlouvání?	Běda, nenáviděl jsem kázeň, mé srdce pohrdalo výtkou	Jaktože jsem nenáviděl kázeň a mé srdce odvrhlo pokárání?
Příslaví 6,23	Nebo přikázání jest svíce, a naučení světlo, a cesta života jsou domlouvání vyučující,	Vždyť přikáz je světlem a vyučování osvětluje, domluvy a kárání jsou cesty k životu:	Vždyť předpis je svítilna, poučení je světlo; napominání ke kázní jsou cestou života,	Vždyť přikáz je lampou, poučení, světlem, pokárání a naučení cestou života
Příslaví 8,10	Přijmětež cvičení mé raději než stříbro, a umění raději než zlato nejvýbornější.	Přijměte mé napomenutí, nikoli stříbro, spíše poznání, než převýborné ryzí zlato.	Přijímejte mou kázeň, a ne peníze, vědění raději než ryzí zlato.	Přijměte mé naučení a ne stříbro poznání je víc než pročištěné zlato.
Příslaví 8,33	Poslouchejte cvičení, a nabuďte rozumu, a nerozpakujte se.	Slyšte napomenutí a buďte moudří; nevyhýbejte se tomu!	Poslouchejte ponaučení a zmoudřete, nepohrdejte jím.	Poslechněte naučení a zmoudříte, nebuďte nevšímaví!
Příslaví 9,7	Kdo tresce posměvače, dochází hanby, a kdo přimlouvá bezbožnému, pohanění.	Kdo napomíná posměvače, dojde pohany, kdo domlouvá svévolníku, poskvrní se!	Kdo kárá posměvačka, přivolává na sebe pohrdání, hanbu, kdo napomíná zlovolníka.	Ten, kdo poučuje posměvače, sklídí hanbu, a kdo kárá svévolníka, potupu.
Příslaví 10,17	Stezkou života jde, kdož přijímá trestání; ale kdož pohrdá domlouváním, bloudí.	Ukazuje stezku k životu, kdo dbá na napomenutí, kdežto kdo si domluv nevšímá, zavádí na scestí.	Kráčí k životu, kdo zachovává kázeň; kdo si nevšímá pokárání, zabloudí.	Kdo zachovává naučení je na stezce k životu, kdo však opouští pokárání, vede do bludu.
Příslaví 12,1	Kdo miluje cvičení, miluje umění; kdož pak nenávidí domlouvání, nemoudrý jest.	Kdo miluje napomenutí, miluje poznání, kdežto kdo domluvy nenávidí, je tupec.	Kdo miluje kázeň, miluje vědění, kdo nenávidí pokárání, je hlupák.	Kdo miluje kázeň, miluje poznání, ale kdo nenávidí pokárání, je tupec.
Příslaví	Syn moudrý přijímá cvičení otcovo, ale	Syn otcovským káráním zmoudří,	Moudrý syn poslouchá, co otec	Moudrý syn přijímá otcovo naučení, ale

13,1	posměvač neposlouchá domlouvání.	kdežto posměvač pohrůžky neposlouchá.	káže, posměváček na výtku nedbá.	posměvač neposlouchá napomenutí.
Příslloví 13,18	Chudoba a lehkost potká toho, jenž se vytahuje z kázně; ale kdož ostříhá naučení, zveleben bude.	Chudoba a hanba stihnou toho, kdo se vyhýbá trestu, kdežto kdo dbá na domluvu, bude vážený.	Bída a pohrdání tomu, kdo se zřiká kázně, čest tomu, kdo dá na pokárání.	Chudoba a hanba přijde na toho, kdo si nevšímá naučení, ale kdo zachovává pokárání, bude ctěn.
Příslloví 13,24	Kdo zdržuje metlu svou, nenávidí syna svého; ale kdož ho miluje, za času jej tresce.	Kdo šetří hůl, nenávidí svého syna, kdežto kdo jej miluje, trestá ho včas.	Kdo šetří rákosku, nenávidí svého syna, kdo ho miluje, trestá hojně.	Kdo zdržuje svou hůl, nenávidí svého syna, kdo ho však miluje, usilovně ho kázní.
Příslloví 19,18	Tresci syna svého, dokudž jest o něm naděje, a k zahynutí jeho neodpouštěj jemu duše tvá.	Trestej syna, dokud je naděje, a nechtěj mu přivodit smrt!	Kdo si osvojuje rozum, je sám sobě drahý, kdo uchovává rozumnost, nalézá štěstí.	Kárej svého syna, když je naděje, ale nedej se unést, abys ho usmrtil.
Příslloví 19,20	Poslouchej rady, a přijímej kázeň, abys vždy někdy moudrý byl.	Poslechni radu, přijmi i trest, abys byl napříště moudrý.	Vyslechni radu, přijmi kázeň, abys byl nakonec moudrý.	Poslechni radu, přijmi naučení, abys nakonec zmoudřel.
Příslloví 22,15	Bláznovství přivázáno jest k srdci mladého, ale metla kázně vzdálí je od něho.	Vězi-li v srdci chlapce pošetilost, trestající hůl ji od něho vzdálí.	Pošetilost je zahrzděna v mladíkově srdci, metla výchovy ho od ní osvobozuje.	V srdci chlapce vězí hloupost, hůl a naučení ji od něj vzdálí.
Příslloví 23,13-14	Neodjímej od mladého kázně; nebo umrskáš-li jej metlou, neumřeš. Ty metlou jej mrskávej a tak duši jeho z pekla vytrhneš.	Nepřipravuj chlapce o trest! Nezemře, když mu nabiješ holí. Nabiješ mu holí a jeho život vysvobodíš od podsvětí.	Nešetři u dítěte trestem, udeříš-li je rákoskou, nezemře na to! Udeříš-li je rákoskou, vysvobodíš jeho duši ze šeuolu.	Neodpírej chlapci kázeň, když mu nabiješ holí, nezemře. Ty mu nabiješ holí a jeho duši vysvobodíš z podsvětí.
Příslloví 23,23	Pravdy nabud', a neprodávej jí, též moudrosti, umění a rozumnosti.	Pravdu získej a nekupči moudrosti, kázní a rozumností.	Kupuj pravdu - neprodávej jí -, moudrost, kázeň a rozum.	Kup si pravdu a neprodej, moudrost, naučení a rozumnost.
Příslloví 29,15 a 17	Metla a kárání dává moudrost, ale dítě sobě volné k hanbě přivodí matku svou. Tresci syna svého, a přineset' odpočinutí, a způsobí rozkoš duši tvé.	Hůl a domluva dávají moudrost, ale bezuzdný mladík dělá ostudu své matce. Trestej svého syna, připraví ti odpočinek, zpříjemní ti život.	Rákoska a pokárání udílí moudrost, mladík ponechaný sám sobě dělá hanbu své matce. Trestej svého syna, zanechá tě v klidu a bude rozkoší tvé duše.	Hůl a pokárání dá moudrost, ale chlapec ponechaný sám sobě dělá hanbu své matce. Kárej svého syna, a dá ti odpočinek, dá potěšení tvé duši.

Slovo *musar* není dáváno do spojení jen s obsahem poučení, nýbrž i s metodou poučení. Zanedbáním výchovných trestů můžeme dítěti ublížit.

Pokud otec netrestá svého syna, kterého miluje, pak mu ubližuje (*Př 13,24*). Někdy může tělesný trest zachránit před poštilostí (*Př22,15*). Vstup na cestu dobrého života vede skrze učení, doprovázené tělesným trestem (*Př 23,13*). Nedostatek takto pojaté kázně přináší smrt, tedy vlastně ten nejhorší trest (*Př 5,23*). Ti, kteří se zabývají zlem a poštilostí, zakusí ovoce svého dobrovolně zvoleného způsobu života. Obcházení přísného ukáznění nakonec povede ke zmaru, zkáze a smrti (*Př 5,23;15,10;16,22*).¹¹

Káznění, disciplína, trest, poslušnost, pokárání... Všechna tato česká slova, použitá v různých překladech zmíněných veršů, se týkají výchovy. Pedagogický slovník definuje kázeň jako vědomé a přesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, určených činností, spojené s respektováním autority. V pedagogickém kontextu je kázeň chápána různě, například jako jeden z cílů výchovy, jako prostředek k realizaci vzdělání.¹² Pokud jde o význam slova kázeň v procesu vzdělávání, mohou se jednotliví pedagogové v pojetí kázně do jisté míry lišit; jen málokterý z nich by však popíral, že kázeň je pro každého člověka životně důležitá. Bez kázně se neobejdeme, a to nejen jako děti, ale ani v dalších vývojových etapách našeho života.

Slovník spisovného jazyka českého definuje kázeň jako vědomé podřízení vlastní vůle vyšším předpisům, zákonům, povinnostem a zájmu nějakého celku, případně jako výchovné vedení k poslušnosti a k řádnému chování.¹³ Tato definice je v souladu s knihou Přísloví, neboť i ta chápe kázeň jako jeden z výchovných prostředků.

Trest má přinejmenším dvě funkce: Za prvé je to funkce informační, tj. konstatování nesprávnosti chování, postupu nebo výsledku. Za druhé u

¹¹ Srov. ANDERSON, G., CAZELLES, H., FREEDMAN, D. *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, Stuttgart:Verlagsort, 1977, str. 694.

¹² Srov. PRUCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 98.

¹³ Srov. HAVRÁNEK, B. a kol. ČSAV. *Slovník spisovného jazyka českého II*. Praha: Academia, 1989. s.302.

člověka vypůsobí motivační prožitek nebo konflikt.¹⁴ Informace o nesprávném chování umožní zamyslet se nad chybou. Pokud si člověk svou chybu skutečně uvědomí, mělo by jej to přimět ke zjednání nápravy. Motivační funkce může mít dvojí výsledek: Buď člověka přivede ke zdokonalení a nápravě chování, nebo k frustraci a uzavřenosti. Kniha Přísloví počítá s oběma možnostmi, tedy jak s možností nápravy, tak i s oním negativním vyústěním, totiž že kázněný se zatvrdí (*Př 13,1*).

Trest je odplata za provinění postihující provinilce, zpravidla za nějakou újmu.¹⁵ Míru či závažnost trestu lze považovat za spravedlivou či nespravedlivou, těžkou či mírnou, přísnou či nedostatečnou atp. V této práci se zabýváme převážně tresty fyzickými (*Př 22,15*). Přísloví však zná i jiné formy trestu, např. napomínající slova, domluvy a kárání (*Př 12,1*).

2.5 Souvislost kázně a moudrosti v úvodních verších Přísloví

Verše (*Př 1,1-7*) jsou úvodem do celé knihy Přísloví, proto textu věnuji zvláštní pozornost. První výskyt slova v knize je důležitý, udává směr dalšímu textu. Oddíl popisuje, jakým způsobem si člověk osvojuje důležité životní hodnoty a postoje. Slovo *musar* se vyskytuje ve verších 2, 3 a 7. Ukazuje na souvislost kázně a moudrosti, kterou bychom jinak nepostihli. Oddíl se zabývá cíli výchovy; kázeň zde představuje prostředek.

(Př 1,1-7)¹Přísloví Šalomouna, syna Davidova, krále Izraele,²jak poznat moudrost a kázeň, jak pochopit výroky rozumnosti, ³jak si prozíravě osvojit kázeň, spravedlnost, právo a přímost, ⁴aby prostoduší byli obdařeni chytrostí, mladík poznáním a důvtipem. ⁵Bude-li naslouchat moudrý, přibude mu znalostí, a rozumný získá schopnost ⁶porozumět přísloví a jinotaji,

¹⁴ Srov. PRUCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 252.

¹⁵ Srov. HAVRÁNEK, B. a kol. ČSAV. *Slovník spisovného jazyka českého VI*. Praha: Academia, 1989. s.208.

slovům mudrců i jejich hádankám. ⁷Počátek poznání je bázeň před Hospodinem, moudrostí a kázní pohrdají pošetilci.

Ústřední téma úvodních veršů je popis cesty vedoucí k osvojení si moudrosti. Moudrým se člověk nestává sám od sebe, jaksi mimoděk, bez vynaložení jakékoli snahy. O moudrost musíme stát, usilovat o ni, poznávat ji, udržovat si ji. Ve výkladu ke knize Přísloví je uvedeno, že moudrost je aplikovaná pravda. Kniha Přísloví ukazuje, jak je obohacen život těch, kteří se řídí moudrými radami a životními zásadami. Takový člověk dokáže milovat, je věrný, důvěřuje Pánu, dává Boha na první místo, odvrací se od zla, umí rozlišit, co je správné a co ne. Volí, co je správné, je obezřetný a taktní. Ví, kde hledat moudrost a poznání, nenávidí pýchu, domýšlivost a hříšné jednání. Uděluje dobré rady, má zdravý úsudek, přijímá napomenutí, rád se učí, zná Boha. To vše je možné pouze za předpokladu, že má bázeň před Bohem.¹⁶ V další části této práce se zaměřím na otázky spojené s kázní a výchovou.

Přísloví 1,1-7 nám v úvodním verši poskytuje informaci o autorovi (či spíše o jednom z autorů) textu: *Přísloví Šalomouna, syna Davidova, krále Izraele*. Druhý a třetí verš popisuje účel knihy. Moudrost a kázeň zde jsou dány do přímé souvislosti se spravedlností, právem a přímostí:²*jak poznat moudrost a kázeň, jak pochopit výroky rozumnosti.*³*jak si prozíravě osvojit kázeň, spravedlnost, právo a přímost*. Čtvrtý verš popisuje cestu kvalitativní změny – od prostoduchosti k moudrosti. Tuto cestu nabízí i mladým lidem.⁴*aby prostoduší byli obdařeni chytrostí, mladík poznáním a důvtipem*. Pátý a šestý verš zaslubuje užitek všem čtenářům – jak lidem na počátku, tak lidem pokročilým, kteří již určitého stupně moudrosti dosáhli.⁵*Bude-li naslouchat moudrý, přibude mu znalostí, a rozumný získá schopnost*⁶*porozumět přísloví a jinotaji, slovům mudrců i jejich hádankám*. V sedmém verši pak autor upřesňuje, jak vstoupit na cestu nabývání poznání. Odhaluje náboženskou motivaci a nepřímo zde zve své

¹⁶ Srov. PRŮVODCE ŽIVOTEM: PŘÍSLOVÍ, KAZATEL, PÍSEŇ PÍSNÍ, International Bible Society, Praha: Luxpress, 2003. s. 15

čtenáře, aby nastoupili na podobnou cestu. Po této cestě nelze jít bez kázně. ⁷*Počátek poznání je bázeň před Hospodinem, moudrostí a kázní pohrdají pošetilci.* Popisu charakteristických vlastností pošetilce či posměvače, které lze z knihy Přísloví na několika místech odvodit, se samostatně zabývám v následující kapitole.

V knize Přísloví se mluví o souvislosti kázně a moudrosti celkem na pěti místech. Dvakrát se s těmito slovy setkáváme hned v úvodu knihy (*Př 1,2 a 1,7*). Pak se objevují znovu ve verších *15,33; 19,20 a 23,23*. S podobnými výroky o moudrosti a kázní se setkáváme v mudroslovných knihách deuterokanonických, konkrétně dvakrát v knize Moudrosti (*3,11 a 6,17*), šestkrát v Prologu k Sírachovci a jednou přímo v této knize (*50,27*). Poselství těchto míst je vlastně velmi jednoduché: Bez kázně nelze hovořit o skutečné moudrosti.

Vztah moudrosti a kázně ovšem není ze všech českých biblických překladů na těchto místech jednoznačně patrný. Obstojí jen Český studijní překlad (ČSP), jehož překladatelé usilovali o konkordantnost, a pak Jeruzalémská bible (JB). Oba překlady obsahují v *Přísloví 15,33* slova kázeň i moudrost: *Bázeň před Hospodinem je kázní moudrosti, před slávou je pokora* (ČSP). *Bázeň z Jahva je kázní moudrosti, slávě předchází pokora* (JB). Český Ekumenický překlad (ČEP) skrývá hebrejské substantivum *musar* do slovesa napomínat: *Bázeň před Hospodinem napomíná k moudrosti, slávu předchází pokora*. Bible pro 21. století (B21) se z tohoto hlediska jeví jako parafráze: *Školou moudrosti je úcta k Hospodinu; slávu předchází pokora*. Z českých překladů tohoto verše je ale zřejmé, že kázeň a moudrost se vůči sobě má podobně jako sláva a pokora. Poselství tohoto verše můžeme shrnout: Jen pokorný člověk je ukázněný, a jen moudrý člověk je hoden slávy. Ve verši *Př 19,20* ČSP z hlediska konkordantnosti selhává: *Poslechni radu, přijmi naučení, abys nakonec zmoudřel*. Volí pro *musar* slovo *naučení*. Všechny další české překlady mají *kázeň*. I B21 na

tomto místě volí pro hebrejský *musar* překlad *poučení*; ČSP volí překlad *trest*. Jen JB má na tomto místě slovo *kázeň*.

2.6 Pojmy svévolník a posměvač v knize Přísloví

Kdo napomíná posměvače, dojde pohany, kdo domlouvá svévolníku, poskvrní se! (Př9,7). Syn otcovským káráním zmoudří, kdežto posměvač pohrůžky neposlouchá. (Př 13,1)

Do bakalářské práce „Vede kniha Přísloví ke káznění dětí?“ zahrnuji i vysvětlení pojmů posměvač a svévolník, jak jsou použity v knize Přísloví, a to z důvodů přirozeného vývoje člověka. Verše obsahující tyto pojmy se úzce týkají tématu káznění dětí. Biblický slovník uvádí, že posměvač je zpravidla hloupý člověk, který je prostý nebo lehkověrný, tudíž není jenom bez rozumu, ale je i svévolný a hříšný. Musí si morálně i duchovně vybrat, nejen se rozumově snažit.¹⁷ Použití tohoto slova i jeho ekvivalentů (*Př. 1,7; 12,1; 9,7; 13,1*) v textu popisuje přirozené charakterové vlastnosti dětí a dospělých. Důvodem káráni je snaha přivést káraného ke změně chování.

Hebrejské slovo *léc*¹⁸ je uváděno v překladu jako posměvač a svévolník je *rášá*¹⁹. KB a ČEP uvádějí jednotně posměvač, Bible Jeruzalémská má posměváček a B21 drzoun. Němci v *Gute Nachricht Bibel* (GNB) mají *Spötter*, tedy zase posměvač. Angličani v *Holy Bible* (HB) mají *scorner* nebo *scoffera* v *New International Version* (NIV) *mock*, což jsou synonyma, je to jedno a totéž, s tím, že *scoffer* je archaičtější. Významem se ale neliší. Obsah a význam těchto slov odhalíme tím, že budeme pracovat s konkordancí, tedy že hledáme společného jmenovatele jejich významu na základě zkoumání míst, na nichž se v Písmu vyskytuje.

¹⁷ Srov. NOVÝ BIBLICKÝ SLOVNÍK. New Bible Dictionary. Praha: Návrat domů. 1996. str. 801.

¹⁸ GESENIUS, W. *Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*. Springer-Verlag, Berlin/Göttingen/Heidelberg, 1962. s. 389

¹⁹ GESENIUS, W. *Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*. Springer-Verlag, Berlin/Göttingen/Heidelberg, 1962. s. 775

Svévolník (v kralickém překladu bezbožník) nutně nepopírá platnost Božích řádů – tedy alespoň teoreticky. Jeho jednání je motivováno „svou-vůlí“, tedy ne Boží vůlí. Může o sobě tvrdit, že je věřící, a mnohdy si to o sobě skutečně myslí. Pojmem svévolník lze tedy označit člověka, který sice do jisté míry zná Boží řády a Boží vůli, ale prakticky se podle nich v životě neřídí. Pokud hřeší, snaží se to skrýt (a tím upadá do pokrytectví).

Posměvač rady odmítá, je to silnější forma svévolníka. Posměvač je člověk, kterého bychom snad mohli nazvat deklarativním svévolníkem. Posměvač se k Bohu nepřiznává. Boží řád a vůli nejenže ani teoreticky ve svém životě neuznává a nerespektuje, ale dává to svému okolí viditelně najevo. Svě jednání, které je někdy záměrným popřením Boží vůle, někdy dokonce staví veřejně na odiv. Na rozdíl od svévolníka tedy někdy bývá otevřeně cynický.

Kniha Přísloví uvádí posměvače jako někoho nerozumného, kdo nemá správný úsudek. Takový člověk se raduje z hanebnosti, vyhýbá se moudrým lidem, sytí se pošetilostmi. Nepřijímá rady, z napomenutí si nic nedělá, bloumá od ničeho k ničemu, jeho úsilí je marné, upozornění na nevhodnost svého jednání nebere vážně. Je pyšný a namyšlený, pohrdá dobrou radou, pravda je pro něho zbytečná. Opakuje svoje pošetilosti, spoléhá sám na sebe, dává průchod hněvu a zaslouží si trest. Sklízí zklamání, působí spory a hádky, nezaslouží si uznání, vyvolává napětí, spokojí se s pošetilostmi a zuří, když lidé jeho pošetilost odhalí. Škodí si svými vlastními slovy, nastražuje pasti a léčky, nikdo ho nežádá o radu, musí procházet těžkostmi a je nepoučitelný.²⁰

Přísloví varuje rodiče, a zejména otce, že jejich dítě se při nedostatku výchovy může stát svévolníkem nebo i posměvačem. I svévolné dítě ale otcovským káráním zmoudří. Posměvač však nikoliv. Posměvač neposlouchá

²⁰ Srov. PRŮVODCE ŽIVOTEM: PŘÍSLOVÍ, KAZATEL, PÍSEŇ PÍSNÍ, International Bible Society, Praha: Luxpress, 2003. s. 35

ani otcovské kárání, ba dokonce ani pohružky. Pokud se někdo stane posměvačem, nelze spoléhat na domluvu, na apel na slušné vychování, ba ani na zdravý rozum. Jediné, čemu posměvač porozumí, je trest.

2.7 Kázně a trest v knize Přísloví na základě vybraných veršů

Nedostatek výchovy má podle knihy Přísloví důsledky jak pro děti, tak pro rodiče. Nekázně děti, nebo děti které kázně odmítají, čeká např. hanba a chudoba (*Př 13,18*). Nekázně děti jsou svým rodičům nakonec pro ostudu (*Př 29,15*) a nepostarají se o své rodiče ve stáří, nebo jim v dospělosti znepríjemní život (*Př29,17*). Všem těmto následkům se dá předejít, když budeme své děti – tam kde je to třeba – trestat (*Př 13,1*). Budou pak otcovskému kárání naslouchat s větší pozorností a zařídí se podle něj. Pojem *otcovské kárání* se týká především otcovské (rodičovské) výchovy, dá se však přiměřeně aplikovat i na ostatní lidi, kteří požívají nad dětmi určitou autoritu, např. na učitele, vychovatele a ostatní pedagogické pracovníky. Přísloví nabízí naději rodičům (a dalším lidem, zapojeným do vzdělávacího procesu dětí) tam, kde si sami neví rady. Bůh zná odpověď na všechny naše problémy.²¹

Dále provedu podrobnější rozbor veršů z knihy Přísloví, uvedených v předchozích kapitolách této práce (viz Tabulka 2.). Jejich rozpracování nám pomůže porozumět problému i nabízenému řešení. Verše zachycují hluboký smysl a cíl výchovy, i prostředky, které k tomuto cíli vedou. Zabývají se rolí poučování, kázně, trestu a disciplíny ve výchovném procesu. Nabízejí vlastní hodnotový systém, který při výchově poskytuje orientaci. Cílem rozboru je nalezení východisek, jak moudrost, skrytou v knize Přísloví, přiměřeně aplikovat do výchovné praxe dnešní doby.

²¹ Srov. PRŮVODCE ŽIVOTEM: PŘÍSLOVÍ, KAZATEL, PÍSEŇ PÍSNÍ, International Bible Society, Praha: Luxpress, 2003. s. 10

Jak poznat moudrost a kázeň, jak pochopit výroky rozumnosti (Př 1,2). Jak si prozíravě osvojit kázeň, spravedlnost, právo a přímost (Př 1,3). Počátek poznání je bázeň před Hospodinem, moudrostí a kázní pohrdají pošetilci (Př 1,7). Tyto verše jsou uvedeny v kap. 2.5 Souvislost kázně a moudrosti v úvodních verších Přísloví.

Můj synu, poslouchej otcovo kárání a matčiným poučováním neopovrhuj (Př 1,8). Synové, slyšte otcovské kárání, pozornost věnujte poznávání rozumnosti (Př 4,1). Vždyť příkaz je světlem a vyučování osvětluje, domluva a kárání jsou cesty k životu. (Př 6,23).

Cesta k životu vede skrze napomínání. Autor zde přirovnává příkazy autority ke světlu. Světlo potřebujeme, abychom ve tmě našli cestu. Domluvy a kárání potřebujeme, abychom se naučili správně žít.

Učení kázně a moudrosti není jen záležitostí jednotlivců; Hospodinova moudrost je zachována a předávána v obecnství svědků a v posloupnosti generací. Učitel moudrosti nepředává své vlastní názory a zkušenosti, ale to, co přijal sám od svého otce. Jeho učení je zákonem Hospodinovým, dosvědčovaným jeho předky.²²

Řekneš: „Jak jsem mohl nenávidět napomínání? Jak mohlo mé srdce znevažovat domlouvání?“ (Př 5,12)

Verš popisuje reakci kázněného. U kázněného došlo k časové prodlevě mezi vyslechnutím napomínání a rozhodnutím ke změně. Pro káznícího z tohoto verše vyplývá důležité poučení: Má smysl káznit i tam, kde kázněný v danou chvíli na káznění nereaguje pozitivně.

Přijměte mé napomenutí, nikoli stříbro, spíše poznání, než převýborné ryzí zlato. (Př 8,10)

²² BIČ, M. a kol. *Starý zákon – překlad s výkladem*, Praha: Kalich, 1979, s. 35

JB uvádí (*Přijímejte mou kázeň, a ne peníze, vědění raději než ryzí zlato*) kázeň tam, kde se ČEP (*Přijměte mé napomenutí, nikoli stříbro, spíše poznání, než převýborné ryzí zlato*) spokojí s napomenutím. Oba překlady vyjadřují, že kázeň má větší cenu než peníze. Proto máme o kázeň stát dokonce víc než o finanční odměnu. Přísloví bohatství neodmítá, přijímá je s vděčností jako požehnání od Boha (*Př 3,10; Př 31,18*). Verš odhaluje správné pořadí. Cesta k bohatství nevede přímo; nejprve je třeba mít kázeň a poznání. Bohatství má přijít následně, jako důsledek osvojené kázně a poznání.

Slyšte napomenutí a buďte moudří; nevyhýbejte se tomu! (Př 8,33). Kdo napomíná posměvače, dojde pohany, kdo domlouvá svévolníku, poskvrní se! (Př 9,7) Verš 9,7 je uveden rovněž v kapitole 2.6. „Pojmy svévolník a posměvač v knize Přísloví“. *Ukazuje stezku k životu, kdo dbá na napomenutí, kdežto kdo si domluv nevšímá, zavádí na scestí.(Př 10,17)*

Tyto tři verše se zabývají radami jak kázněným, tak i těm, kdo kázní. Verš 10,17 rýsuje dělicí linii. První ukazují cestu k životu, druzí zavádí na scestí. Dělicí linii tvoří dbaní na napomenutí. Na tomto verši je pozoruhodně zachycen i přechod z první kategorie do druhé. Pokud sami na napomenutí dbáme, osvojíme si moudrost a prakticky tím přestoupíme do druhé skupiny.

Je bezpodmínečně nutné dbát na kázeň i moudrost a na všechno, co vyžadují, tedy poslušnost, bdělost, napomenutí, domluvy. Jen tak může člověk dojít plného života. Tato plnost života spočívá v tom, že Bůh se přizná k člověku a nalezne v něm zalíbení. V tom je skutečná blaženost i požehnání.²³

Kdo miluje napomenutí, miluje poznání, kdežto kdo domluvy nenávidí, je tupec. (Př 12,1)

²³ BIČ, M. a kol. *Starý zákon – překlad s výkladem*, Praha: Kalich, 1979, s. 57.

Verš poodkrývá nejen otázku očekávané formální poslušnosti, ale i našeho emocionálního postoje k ní. Napomenutí se nemáme jen mechanicky podvolit, máme je milovat. V praxi to znamená nejen se podvolit, pokud napomenutí přijde, ale aktivně jej vyhledávat, podobně jako cokoliv jiného, co jsme si zamilovali. Nepříjemné věci mohou být pro úspěch v životě důležitější než věci příjemné. Člověku je příjemnější pochvala než napomenutí. Dále verš ukazuje, že ti, co si zamilovali napomenutí, si také zamilovali poznání. Ochota nabývat poznání podobně jako ochota nechat se napomenout vyžaduje jisté sebezapření, jež souvisí s kázní a s důsledností. Neschopnost přijmout napomenutí zároveň znamená neschopnost přijmout poučení.

*Syn otcovským káráním zmoudří, kdežto posměvač pohrůžky neposlouchá.
(Př 13,1)*

(Verš 13,1 je uveden také v kapitole 2.6. „Pojmy svévolník a posměvač v knize Přísloví“.) V tomto souvětí je zajímavé srovnat podmínky obou vět. Použití slova syn v první větě je v první řadě vyjádřením rodinného pouta otec – syn v procesu kázně. Přeneseně však lze říci, že všude tam, kde kázněný s vděčností přijímá rady, vzniká mezi oběma osobami pozitivní vztah. Podmět druhé věty – posměvač – nemá s rodinnými pouty žádnou souvislost. Dá se tedy říci, že neposlušný syn narušuje rodinné vazby a odcizuje se svým rodičům či vychovatelům.

Chudoba a hanba stihnou toho, kdo se vyhýbá trestu, kdežto kdo dbá na domluvu, bude vážený. (Př 13,18)

Tento verš pro pochopení kázně analogicky patří k textu o tom, že nevychovaného stihne smrt. (Př 19,18)

*Kdo šetří hůl, nenávidí svého syna, kdežto kdo jej miluje, trestá ho včas.
(Př 13,24)*

Důvody kázně jsou založeny na lásce k synovi (dítěti), abychom ho trestali včas. Láska netrestá primárně ve hněvu, nemstí se. Zároveň problém neignoruje. Spíše vynaloží čas a energii potřebnou k nápravě a řádné výchově.²⁴ Trest má být udělen s láskou, v pokoji, a s rozumným, logickým a jasným vysvětlením. Po vykonání trestu je třeba nabídnout láskyplné objetí. Dítě tak získá jistotu přijetí i v situaci, kdy si je vědomo své vlastní chyby, za kterou si zasloužilo potrestat. Hůl se nemá šetřit, tj. dítě má účinek kázně pocítit. Takový trest pak má velké výchovné výsledky.

U tohoto verše si můžeme všimnout značných rozdílů v překladu hebrejského slova *š-ch-r*. KP, ČEP a B21 ho chápe jako *včas*; JB má *hojně*, a ČSP *usilovně*. Původní hebrejské slovo může při jiné vokalizaci znamenat jitřenku – odtud slovo *včas* ve smyslu *brzy*. I slovo *usilovně* má ovšem své oprávnění, pokud je míněno s nasazením. Méně vhodný mi připadá překlad *hojně* a nesprávné by se asi rovněž mohlo chápat slovo *usilovně* ve smyslu se značnou (fyzickou) silou.

Pro milující rodiče není snadné dítě trestat, někdy je to však nutné. Největší úkol, který Bůh dává rodičům, je s láskou se o děti starat a řádně je vychovat. Bez napomínání děti vyrůstají bez jasného rozlišování, co je správné a co špatné, chybí jim představa o správném smyslu života. Trest je za určitých okolností skutkem lásky.²⁵

Trestej syna, dokud je naděje, a nechtěj mu přivodit smrt! (Př 19,18)

Tento verš je velmi zajímavý z hlediska překladatelského. ČEP zřejmě předpokládá výklad: Nebudeš-li syna trestat, dokud je naděje, můžeš mu způsobit smrt (zůstane-li nevychovaný). Podobně toto místo chápe zřejmě i B21. Naopak ČSP překládá: *Kárej svého syna, když je naděje, ale nedej se*

²⁴ Srov. ESTES, D. *Handbook on the Wisdom Books and Psalms*, Baker Academic: 2005, s. 223.

²⁵ Srov. PRŮVODCE ŽIVOTEM: PŘÍSLOVÍ, KAZATEL, PÍSEŇ PÍSNÍ, International Bible Society, Praha: Luxpress, 2003. s. 33

unést, abys ho usmrtil. Podobně tomuto verši rozumí i JB. Jinak řečeno: trestej, ale ne příliš přísně. Chápání tohoto verše je tedy značně nejednotné.

V tomto verši stojí za pozornost ještě výraz „dokud je naděje“. Zatímco pochopení slova o smrti je sporné, slova „dokud je naděje“ nás nenechávají na pochybách, že rodičovská výchova má určité meze. Paralelu můžeme nalézt třeba ve známém českém rčení, *ohýbej stromek, dokud je mladý*. Výchova je možná a má smysl pouze do určitého věku. V dospívání přijde doba, kdy už je mladý člověk zformován a výchovou ho již příliš neovlivníme. Naděje, o níž je zde řeč, je nepochybně naděje na nápravu dítěte nebo mladého člověka. Tato naděje tedy pomíjí, když člověk dospěje; může ale pominout i dříve, pokud je dítě vychováváno špatně.

V první části verše je rodič nabádán, aby své dítě ukázněval, a to pro jeho záchranu a prospěch, dokud je naděje na úspěch. Ve druhé části autor upozorňuje, že otec má dát pozor na to, aby dítě nezabil. Nemáme dopustit, abychom se při výchově dětí nechali vyvést z míry emocemi. Bez předchozího zvážení, co je pro dítě výchovné a prospěšné a v jaké míře, není vhodné dítě trestat.²⁶

Poslechni radu, přijmi i trest, abys byl napříště moudrý. (Př 19,20)

Nabytí moudrosti je podmíněno ochotou jednak poslechnout radu, v horším případě přijmout trest. Tento proces probíhá intenzivněji v dětství, prakticky se nás ale do určité míry týká v každém věku. Prakticky se proces nabývání moudrosti děje skrze různé situace a jejich vyústění, prožitky a vlastní zkušenosti. V lepším případě poslechneme radu zkušenějšího a (nebo) staršího člověka, s životními zkušenostmi. V horším případě přijmeme trest a poučení, které z něj vyplývá. Výrok je gramaticky v rozkazovacím způsobu, nemáme tedy na výběr.

²⁶ Srov. PANCER, S., HERCÍKOVÁ, P. E., MACKERLE, A. *Podněty starozákonní literatury pro výchovu a formaci*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2011, s. 103.

Vězí-li v srdci chlapce pošetilost, trestající hůl ji od něho vzdálí. (Př 22,15)

Verš konstatuje, že v srdci dítěte vězí *pošetilost*. Toto konstatování ČEP oslabuje podmiňovacím způsobem, *vězí-li*. Jiné překlady podmiňovací způsob nemají. Dítě skutečně je pošetilé, tj. nerozumné. Pošetilosti se může zbavit patřičnou výchovou. Trestající hůl pošetilost od něho vzdálí. V tomto verši je uvedeno, že pokud budeme dítě tělesně trestat, přestane být nerozumné. Cílem výchovy podle tohoto verše je, aby chlapec dospěl, přestal být pošetilý a stal se rozumným.

Při výkladu tohoto verše bychom se neměli nejprve soustředit na „hůl“ (nebo jí být dokonce pohoršeni), protože jádrem řešeného problému je pošetilost v srdci. Pošetilost je stav srdce. Může v srdci jen vězet, tj. není srdcem samotným, a lze ji holí od srdce vzdálit. Fakt, že pošetilost se jen vzdálí, naznačuje, že ji nelze zcela a definitivně odstranit. *Trestající hůl* je zde ilustrativní, nikoli normativní. Tento verš nám neříká, že tresty musí být nutně tělesné nebo že tělesné tresty jsou lepší než jiné. Písmo u dětí s tělesnými tresty počítá – o tom není sporu. Nicméně klíčová je i v tomto verši samotná výchova – nikoli způsob trestání.

Malé děti někdy dělají nerozumné a nebezpečné věci jenom proto, že si neuvědomují důsledky svého počínání. Moudrost a rozumnost nezískají samy od sebe, ale dobrým příkladem. Moudrosti se děti mohou naučit jediň zprostředkovaně, od druhých lidí. „Metla“ je obraz vyjadřující všechny formy napomínání a výchovy. Tak jako Bůh nás vychovává a napomíná, abychom se stali lepšími, i rodiče musí vychovávat své děti, aby se naučily rozlišovat mezi dobrem a zlem.²⁷

²⁷ Srov. PRŮVODCE ŽIVOTEM: PŘÍSLOVÍ, KAZATEL, PÍSEŇ PÍSNÍ, International Bible Society, Praha: Luxpress, 2003. s. 50

Nepřipravuj chlapce o trest! Nezemře, když mu nabiješ holí. Nabiješ mu holí a jeho život vysvobodíš od podsvětí. (Př 23,13-14)

Jsou zde použita silná slova: Vysvobodit život od podsvětí, z říše mrtvých. Podle slovníku je podsvětí v mýtech různých národů a v představách skoro všech náboženských věr místem v podzemí, nebo později kdesi mimo materiální svět, kde dlí stíny nebo duše zemřelých.²⁸ Tvoje dítě nezemře, když mu nabiješ holí, naopak ho vytrhneš ze spárů smrti, vysvobodíš ho z říše podsvětí. Dáváš mu život tím, že mu nabiješ holí. I dnes je možné použít lískový proutek nebo bambusovou tyčku. Z tohoto hlediska je zcela vhodný překlad Jeruzalémské bible, která zde dává přednost slovu rákoska. Nemusíme používat tvrdou velkou hůl. Trest by měl bolet, měl by být krátký, ale důrazný a důsledný. Estes ve své knize uvádí, že Otec, který si opravdu přeje dobro pro svého syna a který ho udržuje včas v přísné disciplíně, ho správně nasměruje v době, kdy je dítě ještě schopno být ovlivněno. Otec tedy nedovolí, aby se v jeho dítěti zakořenily špatné postoje či návyky. Kdo je ke svému dítěti příliš shovívavý tam, kde by měl být přísný, počíná si, jako by ho chtěl doopravdy zničit. Aby takováto disciplína byla efektivní, musí začít brzy, aby formovala charakter v období největší tvárnosti. Musí být rovněž uplatňována brzy po přečinu, aby dítě jasně pochopilo smysl trestu. Důvodem, proč je káznění dětí tak zásadní, je, že pošetilost se odráží v srdci dítěte.²⁹ Za zmínku stojí ještě úvodní slovo 13. verše: ČEP má neutrální (a docela vhodný) výraz *nepřipravuj*. SP má poněkud silnější *neodpírej*. Jeruzalémská Bible uvádí *nešetřit* (trestem). Hlavní anglické překlady jako např. Holy Bible, The New King James Version, používají slovesa *withold*, což nejvíce odpovídá ČEP.

Přísné trestání z těchto veršů je vyváženo láskou, o které se hovoří ve verši 15. Napomenutí, které je vedeno láskou, však dětem neublíží, naopak je ochrání od nerozumných kroků, které by jinak mohly učinit.³⁰ Zde je

²⁸ Srov. PROCHÁZKA, V., hlavní redaktor, *Příruční slovník naučný*, Academia: Praha, 1966, s. 629.

²⁹ Srov. ESTES, D. *Handbook on the Wisdom Books and Psalms*, Baker Academic: 2005, s. 227.

³⁰ Srov. PRŮVODCE ŽIVOTEM: PŘÍSLOVÍ, KAZATEL, PÍSEŇ PÍSNÍ, International Bible Society, Praha: Luxpress, 2003. s. 52

uveden verš 15, který říká, že rodiče budou mít radost z moudrého počínání svých potomků. Tedy je velmi důležité držet se tohoto příkazu, který Písmo uvádí. Nepřipravuj chlapce o trest, nezemře, když mu nabiješ holí. Včasný oprávněný trest dítě nezničí, ale naopak zachraňuje. Kdo šetří hůl, nenávidí svého syna, kdežto kdo jej miluje, trestá ho včas. Trest nemá být projevem zlosti, ale především lásky. Aplikovat fyzické tresty má smysl zejména u malých dětí. Netrestáme proto, abychom dítěti ublížili, ale proto, že nám na něm záleží. Výchova ke kázní potřebuje důslednost. Překročí-li dítě dané meze, musí z toho plynout jasné důsledky. Nemůže to zůstat bez povšimnutí, protože tím se stanovené meze stávají zbytečnými, dítě si z nich nic nedělá a nekázeň opakuje, protože ví, že trest nepřijde.

Při ukázkování dítěte není třeba ranami úzkostlivě šetřit, neboť jsou k jeho dobru a konečné záchraně prospěšné. Pokud dostane dítě bití s přiměřenou silou vynaloženou na trestání, fyzicky mu to příliš neublíží, ale může být zachráněno před říší smrti, *šeolem*. Dlouhodobý přínos vysoce převyšuje krátkodobou bolest. *Šeol* ve Starém zákoně označuje říši smrti, tj. smrt jako takovou. Nemá to nic společného s otázkou věčného zatracení nebo spásy. V tomto smyslu „podsvětí“ je prostě smrt, a nemůže proto ohrozit dítě více než „násilná smrt“³¹.

Pravdu získej a nekupči moudrostí, kázní a rozumností. (Př 23,23)

Výrok *pravdu získej*, bychom logicky vztáhli na kázněného. Z druhé části verše však logicky vyplývá, že kupčit s moudrostí, kázní a rozumností mohou pouze ti, kdo jí mají – tedy ti kdo kázní. Verš naznačuje, že nemateriální hodnoty (moudrost, kázeň, rozumnost) se nemají stát předmětem obchodní výměny. Nabídnout moudrou radu by mělo být samozřejmostí pro ty, kteří mají v nějaké situaci co říct.

³¹Srov. PANCER, S., HERCÍKOVÁ, P. E., MACKERLE, A. *Podněty starozákonní literatury pro výchovu a formaci*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2011, s. 104.

Hůl a domluva dávají moudrost, ale bezuzdný mladík dělá ostudu své matce. Trestej svého syna, připraví ti odpočinek, zpříjemní ti život. (Př 29,15 a 17)

Vzhledem k pudové přirozenosti, kterou mají všechny děti, jsou rodiče nabádáni, aby aplikovali přísnou disciplínu, včetně tělesných trestů, jelikož výchovný proutek vštěpuje moudrost. Dítě ponechané samo sobě dělá hanbu své matce.³² Hůl a domluva dávají moudrost. Fyzické tresty jsou nazývány v Písmu moudrým jednáním, které nám později zpříjemní život. Důležité je trestat v klidu a s láskou. Tělesné trestání účinkuje nejlépe u dětí předškolního a mladšího školního věku. Děti jsou v tomto vývojovém období tvárné a rychle chápou, co je správné a co nikoli. V Příručce o moudrosti je uvedeno: Ukázněte svého syna a on vám dá mír, přinese radost do vaší duše. Když disciplína vede v životě dítěte k oněm účinkům, které vychovávající zamýšleli, dostane se rodičům požeňování míru v mysli a radosti Ducha. Je to patrně ten nejlepší způsob, jak vyjádřit, že trestání, trpělivost a vytrvalost ve výchově přinesou nejvyšší možnou odměnu.³³

Vychovávání dětí je fyzicky i psychicky náročné a mnozí rodiče jsou výchovou unaveni. Mají pocit, že jediné, co pro své děti dělají, je, že je neustále napomínají, zlobí se s nimi a trestají je. Není divu, že mnozí podléhají pokušení výchovu vzdát a nechat děti, ať si dělají, co chtějí. Je třeba si neustále připomínat, že výchova patří do vztahu vzájemné lásky. Laskavé, ale pevné usměrňování pomáhá dětem naučit se moudrosti. Důsledná láskyplná výchova je dovede k vlastní sebekázní.³⁴ Podle Hercíkové tento výrok vysvětluje nutnost ukázněvání dítěte i s ohledem na prospěch, který z něj plyne samotným rodičům. Ve vychovaných dětech rodiče ve stáří najdou potřebnou péči a oporu.³⁵

³² Srov. ESTES, D. *Handbook on the Wisdom Books and Psalms*, Baker Academic: 2005, s. 232.

³³ Srov. ESTES, D. *Handbook on the Wisdom Books and Psalms*, Baker Academic: 2005, s. 228.

³⁴ Srov. PRŮVODCE ŽIVOTEM: PŘÍSLOVÍ, KAZATEL, PÍSEŇ PÍSNÍ, International Bible Society, Praha: Luxpress, 2003. s. 62.

³⁵ Srov. PANCER, S., HERCÍKOVÁ, P. E., MACKERLE, A. *Podněty starozákonní literatury pro výchovu a formaci*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2011, s. 104.

3 KNIHA PŘÍSLOVÍ A KÁZNĚNÍ DĚTÍ

3.1 Výchovné postupy používané v knize Přísloví

Celá předchozí kapitola již naznačila směr výchovných postupů v biblické knize Přísloví. Jedním z účelů sapienciálních knih je učit lidi správnému jednání; jsou tedy významným projevem biblické etiky. Některé se zakládají převážně na lidské zkušenosti (například kniha Přísloví) a na úvaze o podmínkách lidského života. Představují tak cenné pojítko s moudrostí jiných národů.³⁶ Záměrem každého, ať už lidského nebo nadpřirozeně inspirovaného etického systému je poskytnout člověku systém hodnot a vést ho ke správnému jednání. Také kniha Přísloví definuje systém základních hodnot, kterými posuzuje vhodnost našeho jednání. Navíc nabízí nástroje, jež nás mají vést a vychovávat k dobrému životu.

V knize najdeme nejen směrnice pro rodiče, jak mají přistupovat k výchově dětí, ale i směrnice aplikovatelné do světa dospělých a pro společenský život. Rodiče mají laskavě a přísně vychovávat děti.³⁷ Láska je pro správnou výchovu nezbytným předpokladem, musí však být spojena s důsledností, a tam, kde je toho zapotřebí, i s přísností. Proto mají rodiče v případě nutnosti používat i hůl nebo metlu. Pokud své děti kázní, má být k jejich prospěchu (*Př 29,15-17*). Zvláště v útlém věku dítěte mají káznění a fyzické tresty používané v lásce velký vliv.

Ke sbírce Přísloví se nepřístupovalo jako k normativnímu textu, který by se používal k bohoslužebným účelům, nýbrž jako k moudrosti, kterou je upravován lidský život v jeho rozmanitých funkcích, postojích, oblastech a

³⁶ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Bible a morálka*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. s. 51.

³⁷ Srov. JANEGA, Š. *Úvod do moudroslovných knih Starého zákona*, Bratislava: Spolok sv. Vojtěcha, 1984. s. 95.

polohách.³⁸ Kniha Přísloví pomáhala nejen všem lidem, kteří pomoc hledali, ale také rodičům, vychovatelům a učitelům, a ukazovala jim, jak vést děti k Boží moudrosti a poslušnosti. Totéž nabízí hledajícím i v dnešní době. Jsou zde zakotvena nejen obecně platná výchovná stanoviska, ale také upřesňující hlediska pro výchovu v pojetí křesťanské etiky.

Výsledek výchovného působení je závislý na kvalitativní hloubce a intenzitě výchovných vlivů, kterým je vychovávaný člověk vystaven. Přitom existují určité předpoklady, které musí být u vychovávaného přítomny. Dítě má být otevřeno pedagogickému působení. Proces výchovy dětí má být založen na poslušnosti a napomínání (*Př 8,33*). Je třeba, aby si dítě vypěstovalo zájem o své zdokonalování a o svůj osobní rozvoj. V procesu výchovy se jako účinnější osvědčuje spíše praktické předávání zkušeností, než pouhé verbální působení.

Rozbor veršů knihy Přísloví v předchozích kapitolách této práce odhaluje, s jakými výchovnými prostředky se lze v biblické knize Přísloví setkat. Jde především o kázeň spojenou s moudrostí. Dále je to ochota děti v určitém věku fyzicky trestat. Rodiče či další lidé, kteří kázní, mají vidět v kázněných prostředek, jehož ovoce se plně projeví až v budoucnosti. Káznit má smysl i tehdy, pokud nevidíme okamžitou pozitivní odezvu či bezprostřední výsledky. Přísloví při kázněných dětí nabízí naději do budoucna, dobré ovoce může přijít až později.

Na základě rozboru knihy Přísloví předpokládám, že tyto jednoduché pravdy tvořily základní pilíře tehdejší výchovy. Ačkoliv společnost a kultura učinily za cca 3.000 let ohromný posun kupředu, domnívám se, že základní pilíře výchovy, tak jak je znali, popsali a s největší pravděpodobností i používali učitelé a vychovatelé tehdejší doby, jsou platné v plném rozsahu i dnes.

³⁸Srov. PÍPAL, B. *Moudrost knihy Přísloví*, Praha: Kalich, 1992. s. 9.

V knize *Příslaví* nacházíme lapidárně vyjádřenou řadu důležitých principů, které jsou v souladu s dnešními odbornými výchovnými postupy. Významový obsah (*Př 19,18*) se dá vyjádřit i takto: *Trestej svoje děti, dokud je naděje, dokud jsou tvárné a malé, dokud ještě není pozdě.*

Při čtení knihy *Příslaví* se člověk dnešní doby může snadno zastavit u oné trestající hole či metly, a pominout tak to, co je důležitější než kázeň. Za nejdůležitější výpověď můžeme považovat konstatování, že správná výchova může rozhodnout o budoucnosti dítěte.

Používání odměn a trestů jako motivačních stimulů chování je jednou z nejstarších metod zavádění pořádku a kázně a jistě má své místo i v dnešní pedagogické praxi. Důležitý je ovšem primární vztah k trestanému dítěti a forma, s jakou jsou odměny a tresty udělovány.³⁹

3.2 Výchovné prostředky Komenského vycházející z knihy *Příslaví*

Jan Ámos Komenský, uznávaný učitel a vychovatel, napsal svá hlavní pedagogická díla po odchodu do exilu roku 1628. Výchova a formování člověka jsou pro Komenského celoživotními tématy. Dnes se k jeho odkazu vrací nejen jednotliví učitelé, ale podle jím položených základů tvoří školy celé výukové plány. V jeho knihách o výchově hledají inspiraci i samotní rodiče. Jeho názory na výchovu jsou nadčasové a platí i v dnešní době. Nepochybně budou platit i v budoucnu.

³⁹ Srov. PANCER, S., HERCÍKOVÁ, P. E., MACKERLE, A. *Podněty starozákonní literatury pro výchovu a formaci*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2011, s. 103.

„Kázeň pak někdy má připojena býti, proto aby se příkladové a napomínání pozorněji chytali. A tak má dva stupně. První jest okřiknutí, když se čeho nenáležitěho dítě dopouští: avšak rozumně, ne aby ho zděsil, než předěsil toliko a k šetrnosti probudil. Při čemž může také býti slovy potrestání a zahanbení: a za tím poučení a napomenutí, aby toho nečinil i s pohrůzkou. A jestliže se náprava vidí, dobré jest buď hned tu, neb po chvílce pochváliti zase. Haněním zajisté a chválením rozšafným velmi mnoho se zmůže při dítkách, ba i při jiných lidech zpraviti. Neplatí-li to, druhý stupeň kázně jest přemrštiti metličkou nebo rukou pleštiti; pro ten cíl, aby se dítě upamatovalo, zahanbilo a napotom pozornější bylo.“⁴⁰ K výchově má být připojena kázeň proto, aby se děti naším příkladem a napomínáním zlepšily. Kázeň podle Komenského má dva stupně, tím prvním je napomenutí, okřiknutí v klidu a pokoji, aby se dítě nevylekalo, nebo i slovní pokárání s pohrůzkou horšího trestu. Pokud první stupeň kázně dětí pomůže, má přijít ihned pochvala a později ještě následující uznání zlepšení. V případě, že to ale nezabere, následuje již fyzický trest použití metličky či ruky k plácnutí dítěte. Cílem takového jednání je, aby dítě bylo příště pozornější a pamatovalo si užití fyzického trestu.

Dítě je rozumným tvorem, tedy se s ním má jako s racionální bytostí zacházet. To ovšem vedle přiměřeného respektu k osobnosti dítěte také znamená, že je třeba dítěti bránit v konání věcí nerozumných, a to i tvrdšími výchovnými prostředky, tam, kde dobrý příklad nebo domluva nepostačí. Protože tak jako je první věk dítěte rozhodující pro získání poznatků, pro učení, tak je rozhodující i pro odnaučování se nežádoucích návyků.

„Vidíš-li při dítěti nerozum, proč mu k rozumu nesloužíš, poněvadž ne k tomu, aby tele neb osle z něho bylo, než rozumný tvor, narozeno jest? Nevíš-liž, co Písmo dí, že bláznovství sice k srdci člověka přivázáno jest od mladosti, ale metla kázně, že je vyháni (*Př. 22,15*)? Proč ho v přirozeném bláznovství raději zdržuješ, než by mu tou milou, ctnostnou, zdravou,

⁴⁰ KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*, Praha: Academia, 2007. s. 69.

časnou kázníčkou od něho pomáhal? Aniž tomu věř, aby dítě nerozumělo. Neboť rozumí-liť, co je to lotrovati, bouřiti, hněvati a sápati se, hubu nadýmati, pysky zmítati, na vzdoru dělati etc., ó porozumí jistě také velmi snadně, co metla jest a k čemu, a nad čím stráž drží.“⁴¹ Pokud vidíme nerozumné věci u dítěte, máme mu posloužit k tomu, aby z něj nevyrostlo ani osle, ani tele, ale rozumný tvor, kterým se již při narození stal. Máme se držet doporučení Písma a bez váhání použít milou, zdravou a časnou metličku. Nemáme se bát, že by tomu dítě nerozumělo, protože pokud rozumí nekázní a zlobení, jistě pochopí i co je to trest.

3.3 Výchovné prostředky současného autora Jana-Uwe Roggeho

Soudobý autor knih o výchově, který je v současné době u nás překládaný nejčastěji, je německý spisovatel Jan-Uwe Rogge. Jeho knihy se prodávají po celém světě – byly přeloženy do 21 jazyků. Tento muž je ve svém oboru uznávaným expertem na výchovu dětí. V České republice vyšla jeho základní kniha, nazvaná *Děti potřebují hranice*. Tato kniha odpovídá na otázky, zda jsou dnes děti nevychovanější a drzejší než dříve, a zda je to tím, že dnešní rodiče jsou méně kompetentní než dříve. Čím to, že denně dochází k situacím, v nichž "malý tyran" triumfuje a rodiče si zoufají? Jak se vyhnout trvalému stresu ve výchově a přitom neupadnout do autoritářství? To jsou spolu s mnoha dalšími otázky, které Jan-Uwe Rogge řeší. Dále upozorňuje na úskalí liberální výchovy a vychází z pojetí, že ani v dobré snaze neomezovat svobodu dítěte nelze dítě "nechat na holičkách" a postavit ho do dnešního světa bez vědomí a znalosti vlastních hranic. Rodičům, vychovatelům i mnohým učitelům dodává autor svými návrhy na řešení odvahu důsledně jít ve výchově cestou, která dětem poskytuje pocit bezpečí a jistoty.⁴² Zmíněnou Roggeho knihu pak doplňuje jeho další dílo, a sice kniha *Rodiče určují hranice*. V tomto svazku Rogge navazuje na předchozí titul a komplementárně jej doplňuje. Odpovídá na otázky, zda je možné

⁴¹ KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*, Praha: Academia, 2007. s. 70.

⁴² Srov. ROGGE, J. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996.

vychovávat partnersky a zůstat přitom pro dítě autoritou, jaké jsou rozdíly mezi důsledností a trestem, jak dítě ovlivňuje rozdílný rodičovský styl otce a matky, zda menší děti porozumí smyslu hranic, jak řešit situace, ve kterých jsou děti vystaveny hraničním prožitkům, které je ponižují, jak zacházet s tématy nemoci a smrti, aby děti nebyly přetěžovány. Autor zde uvádí také případy ze své praxe, komentuje je, rozebírá možné přístupy rodičů a nabízí východiska.⁴³ Další významnou publikací je kniha *Výchova dětí krok za krokem*. V této knize provází zkušený pedagog rodiče výchovou dítěte od početí, těhotenství a porodu až k počátkům dospívání. Předností knihy je, že autor nezůstává u pouhé teorie, ale uvádí příklady ze života, spojené s moudrými návody, jak řešit složité výchovné situace. Tato kniha je vhodná nejen pro rodiče, ale i pro pedagogy a vychovatele.⁴⁴ Pro úplnost zmiňme ještě další dostupné publikace, například *Dětské strachy a úzkosti, Páni kluci*.

Autor je zkušený rodinný poradce. Více než dvacet let pořádá a vede semináře, kursy pro rodiče a pedagogy na téma výchova dětí v současné době. Rodičům, vychovatelům i mnohým učitelům dává autor svými návrhy na řešení odvahu důsledně jít ve výchově cestou, která dětem poskytne pocit bezpečí a jistoty.

V raném věku svého života je dítě nejtvárnější a nejotevřenější vůči změnám. Pro srovnání uvedu, který doba je z hlediska vývojové psychologie nejvhodnější k budování správného charakteru pomocí kázně a trestů.

V mladším školním věku dochází mimo jiné i k rozvoji citové stránky. Dítě je ve svých pocitech zdrženlivější, prožívá je uvědoměleji. Pocity jsou trvalejší, tudíž i bohatší a obsahově rozvinutější. Mění se také způsob jejich prožívání. Jedná se o období citově vyrovnané, které charakterizuje radostná

⁴³ Srov. ROGGE, J. *Rodiče určují hranice*. Praha: Portál, 2005.

⁴⁴ Srov. ROGGE, J. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál, 2007.

a optimistická nálada.⁴⁵ Rodič nebo vychovatel by měl brát zřetel na toto citově vyrovnané období dítěte a neměl by dítě vystavovat zbytečným tlakům, které by mohly narušit jeho psychický vývoj. Je to nejvhodnější období k citlivému budování a tvárnění charakteru.

Dítě mladšího školního věku je zaměřeno na poznávání skutečného světa. Chce vědět, jaký je, podle jakých pravidel funguje, eventuálně jak jej lze ovládat. Dětské poznávání se zejména na počátku tohoto věku často spokojí s popisem, což lze chápat jako základní způsob orientace v prostředí.⁴⁶ Touha po poznání se dá ve výchově, káznění a trestání velmi dobře rozvíjet. Co dítě vidí, to si pamatuje a to také zůstává uchováno v jeho myšlení. Období tohoto věku je typické touhou po poznávání a rozvíjení si společenského i vlastního obzoru. Důležitým faktorem je komunikace mezi rodičem a dítětem. Rodič musí umět mluvit jazykem, kterému dítě rozumí a který chápe. Měli bychom se tedy vyhýbat slovům, kterým dítě v tomto věku ještě nemusí rozumět a či která nezná. Při užití fyzického trestu je velmi důležitá komunikace. Dítě potřebuje rozumět tomu, proč je trestáno. Trest, který si zaslouží, pak umí přijmout a ví, že přestože bylo trestáno, rodičovská láska k dítěti zůstává neměnná a trvalá.

Mají-li rodiče dnešní doby vybudovat ve svých dětech ryzí charakterové vlastnosti, potřebují si osvojit správné postupy, jak dětem pomoci najít správný směr v době jejich růstu a dospívání. Za předpokladu, že se budeme držet biblické knihy Přísloví a odkazu učitele národů Jana Ámose Komenského, je naděje, že děti získají vhodný a náležitý náhled na život. Jejich charakter se bude vyvíjet správným směrem, k čestnosti, úctě a ušlechtilosti. Rozhodnutí, jaký směr výchovy pro naše či svěřené děti zvolíme, zůstává na rodičích a vychovatelích.

⁴⁵ Srov. MATĚJČEK, Zdeněk: *Co, kdy a kde ve výchově*. Praha: Portál, 1996, s. 72.

⁴⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005, s. 242.

3.4 Zhodnocení výchovných prostředků

Výroky v knize Přísloví zahrnují celou škálu lidské zkušenosti od osobního chování po sociální instituce. Protože jsou podávány jako univerzální maxima, nadčasové pravdy, promlouvají tato přísloví i k dnešnímu životu a jejich výpověď bychom neměli podceňovat.⁴⁷ Aplikujeme-li tedy výše uvedené závěry ohledně kázně na výchovný vztah rodičů, vychovatelů, ostatních pedagogů a dětí, je zde přímá paralela předautonomního a autonomního svědomí dítěte.

V předautonomním období jsou rodiče těmi, kdo určují, co je pro dítě dobré nebo zlé, co je správné a co není. Cílem výchovy pomocí kázně a trestu je dovést dítě do takového stavu poznání, kdy jsou rodičovské hodnoty dítěti plně předány a dítě je přijalo za své. Od tohoto okamžiku se může stát autonomním jedincem a může tyto hodnoty začít předávat další generaci.

Kniha Přísloví učí, co je dobré a co ne. Nejen dnešní, ale každé době nastavuje zrcadlo. Pak lze srovnávat její žebříček hodnot s uznávanými hodnotami dané doby. Důraz dnešní doby na svobodu a maximalizaci individuálního uspokojení všemožných tužeb, snaha žít tak, že na vše mám nárok a pokud možno nic nemusím. Posun společenského vědomí i výchovných prostředků posledních několika generací je ve srovnání s výchovnými prostředky popsány v knize Přísloví naprosto patrný. Komenský ve svých výchovných radách vychází mimo jiné z již zmíněné biblické knihy Přísloví. Současný autor Jan-Uwe Rogge své výchovné prostředky nestaví přímo na Bibli, nicméně jeho poradenství má k biblické výchově velmi blízko a je s ní kompatibilní.

⁴⁷ Srov. ESTES, D. *Handbook on the Wisdom Books and Psalms*, Baker Academic: 2005, s. 223.

Nový biblický slovník uvádí, že kniha Přísloví zanechala v Novém Zákoně svou stopu v několika citacích a odkazech.⁴⁸ Rodiče, učenci i učitelé všech generací až do dnešní doby se obrací ke knize Přísloví jako ke studnici moudrosti, z které je možné čerpat. To, co je uvedeno v knize Přísloví, tedy platí i pro dnešní dobu. Tato biblická kniha totiž popisuje funkční a věky ověřené postupy, které vedou ke správnému a hodnotnému způsobu života. Nic nepřitahuje věřící i nevěřící lidi k Bohu víc než to, když vidí osobní příklad kázně, moudrosti, poslušnosti, pokory a úcty. Život, který je ztvárněním těchto vlastností, je mocným svědectvím o samotném Bohu.

Ačkoli se dnes setkáváme mnohdy i s krutostmi páchanými na dětech, mají dnešní rodiče sklon chybovat spíše na opačném extrému, tj. nechávat děti bez patřičné výchovy. Když ovšem připravují dítě o trest, ve skutečnosti mu velice ztěžují život. Nedostatečně jej připravují na dospělost. Z dítěte připraveného o trest, tj. z dítěte nevychovávaného, vyrůstají lidé neschopní se ovládat a žít v harmonii se svými bližními. Nevychovávané děti mají podstatně vyšší pravděpodobnost, že neobstojí v manželství a že pokud budou mít potomky, nebudou schopni je správně vychovat. Nebudou mít k výchově svých dětí potřebné předpoklady, neboť sami neměli vzory. V první řadě tedy nejde o pomyslounou hůl, ale konstatování, že správná výchova má nesmírný význam a její absence má pro dítě katastrofální důsledky.

⁴⁸Srov. NOVÝ BIBLICKÝ SLOVNÍK. New Bible Dictionary. Praha: Návrat domů. 1996. str. 838-839.

4 ZÁVĚR

Otázka kázně a její formy souvisí s tím, jaké zastáváme hodnoty. Zastánci vyžadování správné disciplíny a fyzických trestů mají pamatovat na to, že fyzické tresty musí být doprovázeny vysvětlujícím zdůvodněním trestu a projevením rodičovské lásky a přijetí. Kázně má probíhat v Boží lásce a bázni. Tyto výchovné prostředky platí především v rodinném prostředí. Přiměřeně je lze aplikovat také při výchově a vedení v různých organizacích, které děti také pomáhají vychovávat a vést. Při kázně dětí je třeba mít vždy individuální, osobní přístup.

Každý rodič a vychovatel by měl mít zájem o vyučování, vedení a výchovu dětí. Osobní studium, modlitby, poznání, příprava a tvořivost mají svou nezastupitelnou roli. Na druhou stranu, návod, který můžeme najít v knize Příslaví je velmi aktuální i pro dnešní dobu, významně může pomoci jak po obsahové stránce, tak zkrátí nutný čas na přípravu studia výchovy dětí.

Během psaní této práce jsem se přesvědčila, že rodiče jsou pro děti mladšího školního věku hlavní autoritou, příkladem a vzorem. Všichni ostatní učitelé a vychovatelé hrají v procesu výchovy dětí méně významnou roli. Kázeň a důslednost je důležitým nástrojem, který je ve výchově možno použít. Čas, který rodiče dávají svým dětem, je velmi důležitý. Proto mají velkou zodpovědnost při formování dětské osobnosti. Do budoucna vidím potřebu rozvinout a rodičům nabídnout další možnosti sebezodpovědnosti se zaměřením na specifika kázně dětí v lásce. Neustálé rozšiřování znalostí je jednou z podmínek osobního růstu rodičů i vychovatelů.

Důležitým přínosem práce je její hloubkový pohled na téma kázně dětí. Pokud by se kázně do budoucna stalo nepřijatelným výchovným prostředkem, budoucí generace by byla ochuzena o důležitý rozměr

výchovy. Kázeň je v naší rozvinuté společnosti a kultuře velice potřebná. Dává hranice a vede k poslušnosti a k úctě k rodičům. Následně potom učí úctě i k dalším autoritám, které člověk později v životě potká. Křesťanský rodič, kterému na jeho dětech záleží, se modlí nejen za děti, ale i za sebe, za své vlastní jednání a za to, k čemu chce děti dovést a co jim chce předat. Bez osobního setkávání s Bohem lze jen stěží efektivně děti vést ke vztahu s Ním.

Svou práci bych ráda zakončila biblickým veršem z knihy Přísloví: (*Př 1,8-9*) *Poslouchej, synu můj, otcovo poučení, od matčiných pokynů se nevzdaluj. Půvabným věncem na tvé hlavě budou, náhrdelníkem budou na hrdle tvém.* Je vidět, že celá kniha Přísloví nabírá ráz rad a pokynů, které dávají rodiče svému synu (dětem), aby jej vyzbrojili pro moudrý život. To je důležitý obraz, protože rodiče jsou popsáni jako lidé, kteří chtějí svým dětem předat to nejcennější, na co ve svém životě přišli. Dětské poznání Boha se teprve formuje, děti mnohem snáze uvěří tomu, co se jim předkládá, a nemají ještě rozvinutou schopnost rozlišovat. Reálně zde tedy existuje mnohem větší nebezpečí položení pokřivených základů, než u dospělých.

Cílem této bakalářské práce je umožnit kompletní zamyšlení nad biblickými výchovnými prostředky kázně, disciplíny a fyzických trestů, vycházejících z knihy Přísloví. Nalezené prostředky, jejichž trvalá hodnota je prověřená jejich letitou platností pak poskytne východiska ke stanovení si vlastního kvalitního výchovného plánu. Ten mohou s výhodou využít jak rodiče, tak ostatní vychovatelé, aktivní v jakémkoliv místě soudobého vzdělávacího procesu. Podněty a inspirace k této práci vycházejí z již zmíněné knihy Přísloví a odborné křesťanské i pedagogické literatury zaměřené na výchovu, kázeň a tresty.

Hlavním úkolem této bakalářské práce bylo vytvořit kompletní zamyšlení nad biblickými výchovnými prostředky uvedených v knize

Přísluví. Zhodnotit, zda káznění, disciplína a fyzické tresty vedou ke káznění dětí. Práce má být použitelná pro rodiče, kteří se chtějí tímto tématem zabývat, ale také pro případné vychovatele a ostatní vyučující pedagogy.

5 POUŽITÁ LITERATURA

- ANDERSON, G., CAZELLES, H., FREEDMAN, D. *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, Stuttgart:Verlagsort, 1977. ISBN 3-17-007642-6
- BIBLE Český studijní překlad, Praha: KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-62-3
- BIBLE Jeruzalémská, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-289-3
- BIBLE Kralická, Biblí svatá aneb všecka svatá písma, Starého i Nového zákona, podle posledního vydání Kralického z roku 1613. ISBN neuvedeno
- BIBLE. Písmo Svaté Starého a nového zákona. Podle ekumenického vydání z r. 1985, Česká biblická společnost. 1991. ISBN neuvedeno
- BIBLE pro 21. Století, Praha: Biblion, 2009. ISBN 978-80-8728200-7
- BIBLICKÁ KORKONDANCE. II. Revidované vydání. Praha: Křesťanský spolek mladíků v Čechách. 1933. ISBN neuvedeno
- BIČ, M. a kol.:*Starý zákon – překlad s výkladem*, Praha: Kalich, 1979, ISBN neuvedeno
- ESTES, D. *Handbook on the Wisdom Books and Psalms*, Baker Academic: 2005. ISBN 0-8010-2699-7
- FLOSMANN, K. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha: Česká katolická charita, 1989. ISBN neuvedeno
- GESENIUS, W. *Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*. Springer-Verlag, Berlin/Göttingen/Heidelberg, 1962. ISBN neuvedeno
- HAVRÁNEK, B. a kol. ČSAV. *Slovník spisovného jazyka českého VI*. Praha: Academia, 1989. ISBN neuvedeno
- HELLER, J. *Biblický slovník sedmi jazyků*, Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-801-0
- HOLY BIBLE NEW INTERNATIONAL VERSION, Hodder&Stoughton Ltd, 1994, ISBN neuvedeno, UK trademark number 1448790
- JANEGA, Š. *Úvod do moudroslovných knih Starého zákona*, Bratislava: Spolok sv. Vojtěcha, 1984. ISBN neuvedeno

- KOMENSKÝ, J. Á. *Informatorium školy mateřské*, Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1451-1
- KOP, M. *Kázeň v knize Přísloví*, asre.sweb.cz/pro-web/kazen-prislovi.rtf, 8. 2. 2012
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a kde ve výchově*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-085-5
- NEW LIFE GOOD NEWS BIBLE, British and Foreign Bible Society, 1987, ISBN nevedeno
- NOVÝ BIBLICKÝ SLOVNÍK. Přeloženo z anglického originálu New Bible Dictionary. Praha: Návrat domů. 1996. ISBN 80-85495-65-1
- PANCER, S., HERCÍKOVÁ, P. E., MACKERLE, A. *Podněty starozákonní literatury pro výchovu a formaci*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2011, ISBN 978-80-244-2910-6
- PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, Bible a morálka, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-367-8
- PÍPAL, B. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*, Praha: Kalich 1979. ISBN nevedeno
- PÍPAL, B. *Moudrost knihy Přísloví*, Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-504-4
- PROCHÁZKA, V., hlavní redaktor, *Příruční slovník naučný*, Academica: Praha, 1966. ISBN nevedeno
- PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-722-8
- PRŮVODCE ŽIVOTEM: PŘÍSLOVÍ, KAZATEL, PÍSEŇ PÍSNÍ, International Bible Society, Praha: Luxpress, 2003. ISBN 80-8675-0-9
- ROGGE, J. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-088-X
- ROGGE, J. *Rodiče určují hranice*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-990-9
- ROGGE, J. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-249-2
- SLOVNÍK BIBLICKÉ TEOLOGIE. Původní název Vocabulaire de la Théologie Biblique. Řím: Velehrad Křesťanská akademie. 1981. ISBN nevedeno
- THE ESV STUDY BIBLE, English Standard Version, CrosswayBibles, 2008, ISBN-13: 978-1-4335-0240-8

- THE MAXWELL LEADERSHIP BIBLE, New King James Version, Thomas Nelson, Inc., 2007, ISBN neuvedeno
- VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8

6 POUŽITÉ ZKRATKY

Použité zkratky biblických překladů

- B21- Bible pro 21. Století
- ČEP - Český ekumenický překlad
- ČSP - Český studijní překlad
- ESV - English Standard Version
- GNB - Good News Bible
- JB - Jeruzalémská Bible
- KP - Kralický překlad
- NIV - New International Version
- NKJV - The New King James Version

Použité zkratky knih Starého Zákona - SZ

- Př – Přísloví

7 ABSTRAKT

MACHULKOVÁ, J. *Biblická kniha Přísloví a kázně dětí*. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra biblických věd. Vedoucí práce A. Mckerle.

Klíčová slova: kniha Přísloví, výchova, kázeň, trest

Práce se zabývá kázněním a kázní v biblické knize Přísloví. Dále otázkou poslušnosti, výchovy a disciplíny dětí, jak jí rozuměla doba, ve které byla kniha Přísloví sepsána. Pak se věnuje otázce, zda a nakolik je možné úspěšně aplikovat kázeň, tresty, a principy kázně v knize Přísloví do dnešní doby. Na konci práce ukazuje na výchovu, která je uvedena v knize Přísloví, přes názor Jana Ámose Komenského a hledisko dnešního autora knih zaměřených na výchovu Jana-Uwe Roggeho.

ABSTRACT

THE BIBLICAL BOOK OF PROVERBS AND DISCIPLINING CHILDREN

Key words: the book of Proverbs, rearing, discipling, punishing

The work deals with the issues of discipling and discipline in the book of Proverbs in the Bible. It also deals with the issues of obedience, rearing and discipling children, how those were understood at the time when the book of Proverbs was written. Next, the work tries to answer the question whether and how much it is possible to successfully apply the discipline, punishment and the principles of discipline in the book of Proverbs in present day. At the end, the work deals with the kind of rearing presented in the book of Proverbs, it introduces Jan Amos Comenius's point of view as well as the one of a contemporary author of books on education, Jan-Uwe Rogge.